

BÉRES ANDRÁS ÉLETRAJZ /RÉSZLETES/

Mint a népmesék egyszeri parasztemberének három fia közül a legkisebb: elindult szerencsét próbálni. Kitartása, akarateroje, tudása révén elérte a célt, amit kitűzött maga elé. Ahhoz azonban, hogy folytassa a munkát, élvezze mindazt, amit elért, túl rövid időt kapott a Teremtőtől. Munkája delelőjén, alkotó ereje teljében érte a halál.

1928. május 16-án született Szatmár megyében, Rozsályban. Szülei földműveléssel foglalkoztak. Összes „birtokuk” 14 kataszteri hold volt. Hárman voltak testvérek, kisebbik bátyja meghalt, nagyobbik testvére a második világháborúban eltűnt. Édesanyja, Pintye Róza 1965-ben, édesapja, Béres János 1967-ben hunyt el.

Szülei paraszti logika szerint osztották el a juss-t a három fiú között: a két nagyobbiké a föld, a legkisebbé pedig a tanulás lehetősége jutott. Iskolai tanulmányait szülőfalujában, Rozsályban kezdte, majd Szatmárnémetiben folytatta. Érettségit Debrecenben tett, majd beiratkozott a Debreceni Tudományegyetemre, ahol magyar-latin szakon végzett 1950-ben. A harmadik szak a néprajz volt, ebből a tárgyból 1959-ben doktori szigorlatot tett. Képesítése: okleveles középiskolai tanár.

1950. július 1-én kapott kinevezést a Debreceni Déri Múzeumhoz, mint néprajzos - múzeológus. 1957-ig önálló tudományos kutatóként dolgozott. Ebben az esztendőben kapott kinevezést az akkori Művelődésügyi Minisztériumtól a múzeum igazgatói posztjára. Ebben a minőségben 1969. május 31-ig vezette az intézményt, ekkor kérte áthelyezését a Levéltárba, ahol mint levéltáros dolgozott tudományos kutatóként. Itt jó hasznát vette a latin nyelv mellett román, francia, és német nyelvismeretének is. Közben 1983-ban megszerezte a néprajztudományok kandidátusa címet. 1987. október 5-én vonult nyugállományba, de nem nyugdíjba, hiszen egészen 1993. november 14-én bekövetkezett haláláig dolgozott, írt, dolgozta fel korábbi kutatásait.

Munkásságát több elismeréssel jutalmazták: Kiváló népművelő /1961/, Szocialista kultúráért /1970/, Debrecen Város Tanács Művészeti Díja /1971/, a Népművelési Intézet Nívódíja /1974/, Munka Érdemrend Ezüst fokozata /1977/, kétszer kapott Pro Urbe Debrecen, 1992-ben pedig Életfa-díjat.

Publikációi, néprajzi tanulmányai folyamatosan jelentek meg az Ethnographiában, a Déri Múzeum Évkönyvében, és a Hajdú-Bihar megyei Levéltár Évkönyvében. Önálló kiadványként a Debreceni cífraszűr /1955/, a Nádudvari fekete kerámia /1965/, a Rozsályi népmesék /1967/, az Arra van egy kőhíd rakva /1982/, a Pásztorkonyha-pásztorételek /1984/, a Hajnalpelika-rozsályi népmesék /1989/, a Betyárok nyomában /1990/ jelentek meg. Az, hogy mennyire ragaszkodott gyökereihez, talán legjobban a Rozsályi népmesék című kötete bizonyítja. Ezzel a kötettel is adózni akart szüleinek, falujának. Egyfajta köszönet volt ez azért, mert lehetővé tették, hogy tanulhasson, és szülőhelyének, amelynek örökségét szellemi ajándéknak tekintette. A meséskönyvet eredetileg

gyermekének - Andrásnak (1954) és Zsuzsának (1957) – szánta, de időközben úgy ítélte meg: más gyermekeknek is lehetőséget kell adni, hogy megismerjék ezeket a meséket. Néprajzi kutatómunkája alapján születtek a megyéhez kötődő népi emlékeket bemutató kiadványok, amelyek témaköre elsősorban a Hortobágy, illetve a megye népi- kézműves mestersége volt.

Néprajzi gyűjtései során természetes volt találkozása a néptáncsal, így érthető, hogy 1948-ban maga is táncolni kezdett. 1950-ben alapító tagja volt a Debreceni Népi Együttesnek. Eredetileg Varga Gyulával közösen, majd 1960-tól önállóan vezette a csoportot. Bár heves vérmérséklete miatt vezetési stílusát sokan bírálták, koreográfusként több maradandó produkciót alkotott. Mondhatni, világhírű, Varga Gyulával közös műve, a Hortobágyi pásztortáncok, amelyet – az ország több csoportján túl - egy időben még az Állami Népi Együttes is műsorán tartott. Meg kell említeni a Mikepércsi csárdást, amely 1955-ben a Néptáncosok kiskönyvtára sorozatban táncleírásban is megjelent, a Szatmárökörítői fergetegest, a Dorogi friss csárdást, a Sorozó verbunkot vagy éppen a Nagybárádi táncokat és a Kerecsi leánytáncot. Ez utóbbi két koreográfia a romániai Bihar megyében, Borod községben végzett gyűjtőmunkájának eredménye. Az itt készült felvételek /Venter Mihály és felesége tánca/, illetve az ott gyűjtött viseletek alapján készült a két remek színpadi kompozíció, illetve a kosztüm.

A Debreceni Népi Együttes eredményeit, díjazásait még felsorolni is sok lenne, néhány kiragadott példa a Béres András által 1950-1990-ig vezetett csoport eredményeiből:

- 1955. Szocialista Kultúraért kitüntetés
- 1956. Az évad legjobb táncs csoportja (Magyar Táncművészek Szövetsége)
- 1963. 1970. 1972. 1976. Kiváló Együttes cím
- 1976. "Dánia" - Aranyrózsa díj
- 1977. 1978. 1983. 1994. Arany I. minősítés
- 1980. Örökös Kiváló Együttes.

Munkája mellett évekig tagja volt az akkori Városi Tanácsnak. Kevesen tudják, hogy ebben a minőségében, az együttes genfi útjáról visszatérve egy ottani rendezvény nyomán tett javaslatot egy helyi karnevál megrendezésére. Ötlete máig él, ez a híres Debreceni Virágkarnevál.

Sikereit felsorolva azt lehetne hinni, hogy élete kiegyensúlyozott, sikerekben gazdag volt. Emellett azonban említést kell tenni arról is, hogy a Déri Múzeum igazgatásáról nem önként mondott le, a Debreceni Népi Együttes sikere – az időnként változó generációktól függően változó volt, könyveire pedig nem mindig talált kiadót. „Az a Rozsály” című monográfiája halála után, kiadatlanul került vissza örököseihez, de már a gazdag foto-mellékletek nélkül. Az valahol végleg elkallódott. A kézirat pedig azóta egy fiók mélyén pihen.

Életének utolsó éveiben egészségi állapota megromlott. Halála mégis váratlan volt. 1993. november 14-én rosszul lett, a kiérkező orvos már csak a szívinfarktus okozta halál beálltát tudta megállapítani. A Debreceni Köztemetőben díszsírhelyet kapott, a város saját halottjának tekintette. Temetésén Debrecen legismertebb prímása játszotta el kedvenc nótáját: „Megrakják a tüzet, mégis elaluszik...” Kopjafáján faragott felirat hirdeti: Itt nyugszik Dr. Béres András, élt 65 évet.